

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ РЕГІОНУ

Одним з важливих напрямків статистичного оцінювання регіональної ефективності є розробка методичних підходів до інтегральної оцінки соціально-економічного розвитку регіону. Кожен показник рівня життя населення характеризує окрему сторону добробуту населення. Побудова інтегрального показника, що забезпечить єдину оцінку рівня життя, є проблемним питанням.

У теперішній час найпоширенішими є два методи оцінки соціального розвитку: система показників і комплексні (синтетичні) показники. У резолюції Генеральної Асамблеї ООН “Моделі споживання: кількісні аспекти розробки” відзначалося, що “точная оценка повышения уровня жизни требует соответствующего инструмента измерения, состоящего из множества показателей условий жизни и занятости населения и других, связанных с ними факторов, а также улучшения национальных статистических программ потребления продуктов питания, одежды, жилищных условий, системы образования, здравоохранения и основных социальных услуг” [1, с. 186]. Система показників розвитку територіальних громад водночас повинна бути націлена на підтримку процесів прийняття рішень і сприяти вирішенню таких завдань:

- 1) аналіз ситуації – виявлення потенційних можливостей, резервів та точок зростання на певній території, відслідкування динамічних процесів у різних сферах діяльності; порівняння з іншими територіальними громадами;
- 2) оцінка очікуваного ефекту від заходів місцевої влади щодо задоволення потреб населення в певних видах послуг;
- 3) моніторинг та оцінка виконання затверджених програм розвитку з метою їх подальшого коригування [2, с. 98].

Одним з найважливіших напрямків економіко-статистичного дослідження в частині визначення інтегральної оцінки соціально-економічного благополуччя регіонів, безумовно, є рішення проблеми відбору показників. Як було відзначено вище, існують різні підходи до вибору системи показників. І тут, як справедливо відзначають “системы индикаторов и методы их измерения должны основываться не только на выбранных критериях, но и на выполняемых функциях – с какой целью проводятся измерения и сопоставления и кому они адресуются” [3, с. 45]. Тобто вибір індикаторів повинен ґрунтуватися на функціональній спрямованості результатів дослідження. При цьому можливий як цільовий, так й адресний підхід до визначення системи показників. Адресний підхід ґрунтується на виборі індикаторів, залежно від того, яка група буде використовувати результати дослідження. Даний підхід орієнтується на різних користувачів. Під цільовим підходом прийнято розуміти використання системи показників відповідно до певних державних пріоритетів.

На думку автора, перераховані вище підходи по своїй суті мають загальні цілі. В їх основу покладено сполучення цільових і структурних функцій. У кожному разі потрібен твердий відбір найбільш значимих індикаторів, за допомогою яких можливе виявлення основних тенденцій розвитку. Завдання це досить складне, іноді навіть неможливе для розв’язування, тому що, співвідношення пріоритетності й комплексності завжди суб’єктивно.

Разом з тим, створення системи моніторингу розвитку адміністративно-територіальних одиниць необхідно з погляду застосування обґрунтованих управлінських рішень. Останнім часом, у дослідженнях моделей і методів комплексного аналізу соціально-економічного стану регіонів, у більшості випадків вирішуються завдання рейтингової оцінки території з метою виявлення розходжень у розвитку. Вітчизняними вченими сформовані певні підходи до порівняльної оцінки й аналізу економічного потенціалу.

Аналітичним центром Інституту реформ розроблена методика рейтингової оцінки інвестиційної привабливості та вказані основні принципи, на яких ґрунтується визначення рейтингу: об’єктивність, самостійність, рівність [4]. Офіційна методика визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів була затверджена у 2004 р. Постановою Кабінету Міністрів України. Надалі вносилися зміни в перелік показників. Методичні ж підходи до визначення сумарного рейтингу регіонів залишаються незмінними.

Вказана методика включена у Порядок проведення комплексної оцінки соціально-економічного розвитку, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 20.06.2007р. №833 [5]. Рейтингова

оцінка (R_j) відповідно до цієї методики здійснюється на основі підрахунку відносних відхилень показників кожного регіону від найкращих значень таких показників інших регіонів:

$$R_j = \sum_{i=1}^n \frac{X_{\max} - X_{ij}}{X_{\max i} - X_{\min i}} + \sum_{i=1}^n \frac{X_{ij} - X_{\min i}}{X_{\max i} - X_{\min i}},$$

де X_{ij} – значення i -го показника i -го регіону;

$X_{\max i}$ – максимальне значення i -го показника;

$X_{\min i}$ – мінімальне значення i -го показника.

Перша частина формули використовується для оцінки показника, ріст якого має позитивне значення, інша частина – для оцінки показників, підвищення яких має негативний ефект. Потім визначається середнє арифметичне значення сум рейтингових оцінок конкретного регіону за всіма показниками, які характеризують окрему сферу його соціально-економічного розвитку.

У публікації Єріної А.М. та Ващаєва С.С. розглянуто принципи й етапи конструювання такого статистичного показника, як інтегральна оцінка, основне призначення якого – ранжування та типологія об'єктів [6]. Авторами дана оцінка різним підходам до рішення проблем стандартизації, визначення рейтингу методом факторного аналізу, зокрема на основі створення моделі головних компонентів.

Сучасні методики комплексних регіональних оцінок, розроблені російськими вченими, ґрунтуються на рішенні проблем вибору пріоритетів, відборі індикаторів, визначенні їх ваги й способу агрегування [3, 7].

Аналіз вітчизняних і закордонних методик комплексного дослідження соціального розвитку регіону дозволяє зробити висновок про наявність цілого ряду невирішених проблем, які можна розділити на об'єктивні й суб'єктивні. До першої групи проблем відносяться:

- неможливість формування даних по багатьом аспектам соціального розвитку;
- проблема повноти інформації по території регіону.

Суб'єктивні проблеми пов'язані з відсутністю розробки пріоритетів соціального розвитку регіонів, некоректністю їхнього відбору. Немає єдності підходів до методу агрегування й вибору компонент. Також необхідно відзначити, що більшість методик ускладнені й переповнені показниками. Доцільно погодитися з авторами, які відмічають те, що можна нескінченно ускладнювати методику розрахунку підсумкового рейтингу, але його об'єктивність при цьому не змінюється [2, 3].

Виходячи з аналізу наявного досвіду виконання комплексної оцінки діяльності регіону й визначення рейтингів, пропонується інша конфігурація систем показників для оцінки соціального розвитку регіонів. Виникає необхідність розробки інформаційно-аналітичного блоку, що включає:

- структуровану по сферах систему індикаторів, відібраних за критеріями доступності, вірогідності, обґрунтованості;
- дві паралельні взаємозалежні групи показників, що характеризують економічний і соціальні блоки;
- досить простий комплексний індекс, що включає найважливіші для регіону соціальні параметри та зрозумілий для широкої аудиторії.

Так, наприклад, в «генеральному» переліку показників, які могли б бути включені в рейтингову оцінку, є дані про число лікарняних ліжок на 10000 мешканців і число лікарів на 10000 мешканців. Очевидно, що в основу вибору обох показників для включення їх в інтегральну оцінку варто покласти схожий міжтериторіальний розподіл, що підсилить (подвоїть) значимість даного блоку показників. Правомірно також припустити, що обсяги продажу споживчих товарів і платні послуги населенню зв'язані між собою. Рівнонаправлені також дані про обсяг інвестицій в основний капітал і зміни розміру основних фондів. Таким чином, метод відбору показників для інтегральної оцінки повинен ґрунтуватися на наступних принципах:

- максимальна спрощеність виконуваних розрахунків;
- значимість відібраних параметрів;
- порівнянність відносних показників по кожній території;
- усунення «подвійного» ефекту параметрів;
- наявність інформаційної бази для розрахунку показників із установленою періодичністю;
- однозначна оцінка впливу параметрів на інтегральний результат по території.

У запропонованій методиці використовуються інтегральні оцінки соціально-економічної ситуації, які отримані в результаті агрегування по встановленому алгоритму рангів територій. Слід зазначити, що кожне явище, яке характеризується відповідними показниками, може як позитивно, так і негативно впливати на інтегральний результат. Відібрані показники діяльності регіону наведені у табл. 1.

Запропонований варіант містить блок соціальних показників (від Y_1 до Y_{11}) і блок економічних показників (від X_1 до X_{10}). Вибір даних параметрів пов'язаний з тим, що саме ці показники присутні у

більшості методик оцінки діяльності регіонів, які затверджувались Постановами Кабінету Міністрів України з 2002 р. по 2007 р. З метою визначення ступеня щільності зв'язку між відібраними параметрами доцільно провести розрахунок рангової кореляції:

$$\rho = 1 - \frac{6\sum d^2}{n(n^2 - 1)},$$

де d – рангова різниця; n – кількість пар варіантів.

Показники соціально-економічного розвитку регіонів розділені на сім сфер:

- сфера реального сектора;
- сфера інвестиційної й зовнішньоекономічної діяльності;
- сфера державних і фінансових результатів діяльності підприємств;
- сфера соціального сектора;
- сфера споживчого ринку;
- сфера розвитку малого бізнесу;
- сфера екології.

Таблиця 1

Показники діяльності регіону

Соціальний блок	Позитивний (+), негативний (-) вплив	Економічний блок	Позитивний (+), негативний (-) вплив
1. Середня зарплата, грн., Y_1	+	1. Темп зростання промислового виробництва, %, X_1	+
2. Середня пенсія, грн., Y_2	+	2. Темп зростання виробництва продукції сільського господарства, %, X_2	+
3. Розмір житлової площі у розрахунку на 1 ос., кв. м, Y_3	+	3. Обсяг інвестицій в основний капітал у розрахунку на 1 ос., грн., X_3	+
4. Кількість лікарів на 10 тис. населення, Y_4	+	4. Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на 1 ос., дол., X_4	+
5. Індекс умовного здоров'я, Y_5	+	5. Коефіцієнт покриття експортом імпорту, X_5	+
6. Захворюваність населення на 100 тис. ос., Y_6	-	6. Питома вага збиткових підприємств, %, X_6	-
7. Рівень зареєстрованого безробіття, %, Y_7	-	7. Темп зростання прибутку прибуткових підприємств, %, X_7	+
8. Коефіцієнт злочинності на 10 тис. населення, одиниць, Y_8	-	8. Темп зростання збитку збиткових підприємств, %, X_8	-
9. Природний приріст (зменшення) населення, %, Y_9	+,-	9. Обсяг продажу споживчих товарів на 1 ос. в середньому за місяць, грн., X_9	+
10. Інтенсивність одержання освіти, Y_{10}	+	10. Коефіцієнт зношування основних засобів, X_{10}	-
11. Викиди шкідливих речовин у розрахунку на 1 жителя, кг, Y_{11}	-		

Соціальні індикатори становлять більше половини. У їхньому виборі видно два пріоритети. По-перше, прагнення відобразити основні аспекти соціального розвитку: рівень доходу й зайнятості, розвиток сфери споживчого ринку, вирішення економічних проблем. По-друге, посилення ролі показника доходів населення за допомогою відбору факторів. Фактичне потроєння всіх доходів у комплексній оцінці відбувається через використання як індикатора показників душевого обсягу роздрібною торгівлі й платних послуг, що мають високу кореляцію з купівельною спроможністю доходів. Можна погоджуватися або заперечувати таке посилення дохідного параметра в оцінці розвитку, але в кожному разі цей ефект потрібно враховувати при аналізі комплексної оцінки діяльності регіону.

На підставі кількісних значень показників табл. 1 виконані розрахунки щільності зв'язку між 110 парами показників. Результати розрахунків наведені в табл. 2 та табл. 3.

Таблиця 2

Ранговий коефіцієнт кореляції

X \ Y	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y ₇	Y ₈	Y ₉	Y ₁₀	Y ₁₁
X ₁	0,458	0,487	0,598	0,501	0,159	0,127	0,635	-0,140	-0,077	-0,250	-0,43
X ₂	0,120	0,100	0,338	0,400	0,464	0,127	0,499	0,342	0,216	0,200	0,095
X ₃	0,858	0,826	0,651	0,498	0,059	0,136	0,434	-0,397	-0,013	-0,479	-0,101
X ₄	0,420	0,532	0,383	0,555	-0,013	0,032	0,524	-0,933	0,318	-0,175	0,077
X ₅	0,371	0,379	0,474	0,481	0,448	0,417	0,502	0,038	0,269	-0,010	-0,099
X ₆	0,425	0,051	0,461	0,239	-0,135	-0,006	0,547	-0,093	-0,088	-0,217	0,021
X ₇	0,072	-0,108	0,087	0,037	-0,019	-0,009	0,085	0,007	0,396	-0,023	0,133
X ₈	0,138	0,118	0,260	0,214	-0,062	0,013	0,287	0,198	0,049	-0,108	0,110
X ₉	0,724	0,874	0,713	0,542	-0,041	0,538	0,603	-0,604	-0,274	-0,204	-0,363
X ₁₀	0,513	0,478	0,473	0,381	0,040	0,043	0,114	-0,229	0,138	-0,191	-0,027

Величина рангового коефіцієнта по групах показників вказує на те, що зв'язок між параметрами високий (В) – 0,7-0,9; середній (СР) – 0,4-0,6; слабкий (СЛ) – 0,1-0,3; зв'язку немає (Н) – 0,0; наявність зворотного зв'язку (О) (табл. 3).

Таблиця 3

Щільність зв'язку між економічними й соціальними показниками

X \ Y	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y ₇	Y ₈	Y ₉	Y ₁₀	Y ₁₁
X ₁	СР	СР	СР	СР	СЛ	СЛ	СР	О	О	О	О
X ₂	СЛ	СЛ	СЛ	СР	СР	СЛ	СР	СЛ	СЛ	СЛ	Н
X ₃	В	В	СР	СР	Н	СЛ	СР	О	О	О	О
X ₄	СР	СР	СЛ	СЛ	О	Н	СР	О	СЛ	О	Н
X ₅	СЛ	СЛ	СР	СР	СР	СР	СР	Н	СЛ	О	О
X ₆	СР	Н	СР	СЛ	О	О	СР	О	О	О	Н
X ₇	Н	О	Н	Н	О	О	Н	Н	СЛ	О	СЛ
X ₈	СЛ	СЛ	СЛ	СЛ	О	Н	СЛ	СЛ	Н	О	СЛ
X ₉	В	В	В	СР	О	СР	СР	СР	О	О	О
X ₁₀	СР	СР	СР	СЛ	Н	Н	СЛ	О	СЛ	О	Н

Аналіз ступеня щільності зв'язку між відібраними показниками дозволяє зробити висновок про коректність або некоректність включення цих параметрів в оцінку взаємозв'язку й взаємовпливу розвитку економічного й соціального блоків регіону. Між факторними ознаками (x) і результативними ознаками (y) відсутній зв'язок майже в третині досліджуваних пар. Чотири показники економічного блоку (x₁, x₃, x₇, x₉) на чотири показники з 11 соціального блоку не мають ніякого впливу. І тільки один параметр (x₂) має певний ступінь щільності зв'язку з усіма параметрами соціального блоку. Таким чином, на підставі результатів вищенаведених розрахунків можна зробити висновок, що результати, одержані в ході комплексної оцінки розвитку регіону, не можуть бути надійною основою для ухвалення управлінського рішення. Відмінною рисою даної методики є розрахунок сумарного коефіцієнта окремо по групі економічних і соціальних показників. Такий підхід дозволяє зіставити й проаналізувати, із вказівкою конкретних причин, наявність протилежних тенденцій у розвитку конкретних територій. Перелік показників, використаних для визначення сумарного коефіцієнта розвитку по економічному й соціальному блоках, представлений у табл. 1.

У відповідності зі значенням показника кожної території надається ранг (місце) від 1 до 25, чим нижче ранг, тим вище рівень розвитку міста (району). Потім всі надані ранги по кожній території підсумовуються. У результаті одержуємо числове значення, яке називаємо сумарний коефіцієнт розвитку (СКР). У зв'язку з тим, що кількість обраних параметрів різна для різних територій, доцільно розраховувати середній сумарний коефіцієнт розвитку території як просту арифметичну (СКР):

$$\overline{СКР} = \frac{\sum СКР}{n},$$

де n – кількість показників відповідного блоку.

З метою підвищення аналітичності пропонується виконувати розрахунки коефіцієнтів розвитку територій як по соціальному (С_Б), так і по економічному блоках (Е_Б). Це дозволяє виконати порівняльний аналіз спрямованості тенденцій розвитку регіону й одержати матеріали для висновку про взаємозв'язок і взаємозалежність динаміки розвитку економіки, простежити її вплив на рівень життя

населення досліджуваних територій. Результати розрахунків розвитку територій АРК за 2006 та 2000 рр. представлені в табл. 4–5 [8, 9].

Таблиця 4

Підсумки розрахунку сумарного коефіцієнта розвитку територій АР Крим за 2006 р.

	Сумарний коефіцієнт розвитку території СКР			Середній сумарний коефіцієнт розвитку території $\overline{СКР}$			Займане місце по середньому СКР		
	всього	у тому числі:		всього	у тому числі:		всього	у тому числі:	
		Е _Б	С _Б		Е _Б	С _Б		Е _Б	С _Б
м. Сімферополь	199	96	103	9,48	9,60	9,36	2	6	1
м. Алушта	221	82	139	10,52	8,20	12,64	6	2	11
м. Армянськ	219	108	111	10,43	10,80	10,09	5	11	2
м. Джанкой	257	120	137	12,24	12,00	12,45	11	13	9
м. Євпаторія	255	99	156	12,75	11,00	14,18	14	12	17
м. Керч	238	107	131	11,33	10,70	11,91	8	10	6
м. Красноперекопськ	208	88	120	9,90	8,80	10,91	3	3	3
м. Саки	231	97	134	11,00	9,70	12,18	7	8	8
м. Судак	236	83	153	12,42	9,22	15,30	13	5	20
м. Феодосія	207	87	120	10,35	9,67	10,91	4	7	3
м. Ялта	180	59	121	8,57	5,90	11,00	1	1	4
Бахчисарайський	244	91	153	11,62	9,10	13,91	10	4	16
Білогірський	294	138	156	14,00	13,80	14,18	17	16	17
Джанкойський	307	161	146	15,35	17,89	13,27	20	22	12
Кіровський	274	149	125	13,70	16,56	11,36	15	19	5
Красногвардійський	300	127	173	14,29	12,70	15,73	18	15	21
Красноперекопський	285	126	159	15,83	18,00	14,45	22	23	19
Ленінський	242	104	138	11,52	10,40	12,55	9	9	10
Нижньогірський	318	160	158	15,14	16,00	14,36	19	18	18
Первомайський	295	136	159	15,53	17,00	14,45	21	21	19
Роздольненський	330	180	150	16,50	20,00	13,64	23	24	15
Сакський	351	167	184	16,71	16,70	16,73	24	20	22
Сімферопольський	258	125	133	12,29	12,50	12,09	12	14	7
Советський	276	129	147	13,80	14,33	13,36	16	17	13
Чорноморський	236	87	149	12,42	10,88	13,55	13	11	14

Таблиця 5

Підсумки розрахунку сумарного коефіцієнта розвитку територій АР Крим за 2000 р.

	Сумарний коефіцієнт розвитку території СКР			Середній сумарний коефіцієнт розвитку території $\overline{СКР}$			Займане місце по середньому СКР		
	Всього	у тому числі:		Всього	у тому числі:		Всього	у тому числі:	
		Е _Б	С _Б		Е _Б	С _Б		Е _Б	С _Б
м. Сімферополь	157	44	113	9,24	7,33	10,27	1	4	2
м. Алушта	190	39	151	11,88	7,80	13,73	8	5	15
м. Армянськ	161	57	104	9,47	9,50	9,45	2	8	1
м. Джанкой	264	98	166	16,50	19,60	15,09	24	20	19
м. Євпаторія	247	59	188	14,53	9,83	17,09	19	9	20
м. Керч	209	56	153	12,29	9,33	13,91	11	7	16
м. Красноперекопськ	183	41	142	10,76	6,83	12,91	5	2	11
м. Саки	223	77	146	13,12	12,83	13,27	15	13	13
м. Судак	205	64	141	12,06	10,67	12,82	10	10	10
м. Феодосія	176	39	137	10,35	6,50	12,45	3	1	9
м. Ялта	188	51	137	11,06	8,50	12,45	6	6	9
Бахчисарайський	204	77	127	12,00	12,83	11,55	9	13	5
Білогірський	217	72	145	12,76	12,00	13,18	13	12	12
Джанкойський	194	60	134	12,93	15,00	12,18	14	15	7
Кіровський	201	81	120	12,56	16,20	10,91	12	18	3
Красногвардійський	237	86	151	14,81	17,20	13,73	21	19	15
Красноперекопський	225	90	135	13,24	15,00	12,27	16	15	8
Ленінський	248	91	157	14,59	15,17	14,27	20	16	17
Нижньогірський	234	87	147	13,76	14,50	13,36	17	14	14
Первомайський	209	84	125	13,93	21,00	11,36	18	22	4
Раздольненський	177	43	134	11,80	10,75	12,18	7	11	7
Сакський	252	92	160	14,82	15,33	14,55	22	17	18
Сімферопольський	176	51	125	10,35	8,50	11,36	3	6	4
Советський	238	81	157	15,87	20,25	14,27	23	21	17
Чорноморський	167	35	132	10,44	7,00	12,00	4	3	6

З метою застосування ефективних управлінських рішень для стабільного розвитку соціальної сфери регіону доцільне виконання порівняльного аналізу величини сумарного коефіцієнта розвитку соціального й економічного блоків окремих територій. Для цього пропонується розділити їх на три групи:

I група: $СКР_E \approx СКР_C$

II група: $СКР_E < СКР_C$

III група: $СКР_E > СКР_C$

Угруповання міст і районів представлені в табл. 6-8.

Таблиця 6

Співвідношення коефіцієнтів першої групи регіонів

	2006 р.		Чисельність постійного населення на 1.01.07 р.
	СКР _С	СКР _Е	
м. Сімферополь	9,39	9,60	356800
м. Армянськ	10,09	10,80	25967
м. Джанкой	12,45	12,00	38458
Сакський район	16,73	16,70	77882
Сімферопольський район	12,09	12,50	152764

Таблиця 7

Співвідношення сумарних коефіцієнтів розвитку другої групи регіонів

	СКР _С	СКР _Е	Чисельність постійного населення на 1.01.2007 р.
Джанкойський район	13,27	17,89	77007
Кіровський район	11,36	16,56	55158
Красноперекоський район	14,45	18,00	30578
Нижньогірський район	14,36	16,00	53177
Первомайський район	14,45	17,00	37046
Раздольненський район	13,64	20,00	34837
Совєтський район	13,36	14,33	34971

Таблиця 8

Співвідношення сумарних коефіцієнтів розвитку третьої групи регіонів

	СКР _С	СКР _Е	Чисельність постійного населення на 1.07.07 р.
м. Алушта	12,64	8,20	50963
м. Євпаторія	14,18	11,00	119565
м. Керч	11,91	10,70	151382
м. Красноперекоськ	10,91	8,80	30437
м. Саки	12,18	9,70	24952
м. Судак	15,30	9,22	30335
м. Феодосія	10,91	9,67	106432
м. Ялта	11,00	5,90	137175
Бахчисарайський район	13,91	9,10	90105
Білогірський район	14,18	13,80	64255
Красногвардійський район	15,73	12,70	91191
Ленінський район	12,55	10,40	64829
Чорноморський район	13,55	10,88	32113

Аналіз виконаних угруповань територій, дозволяє зробити висновки про те, що адекватний вплив розвитку економіки на соціальні показники відрізняється тільки в п'ятьох містах і районах (табл. 6). У тринадцятьох територіях (табл. 8) спостерігається більш високий коефіцієнт розвитку соціальної сфери, у порівнянні з економічною. Дана група містить у собі великі курортні міста й більші по території й чисельності населення райони. У цілому, це є позитивним чинником і підтверджує гіпотезу про випереджальний розвиток у регіоні соціальної інфраструктури в порівнянні з виробничим блоком.

Як приклад можна привести розрахунок сумарного коефіцієнта розвитку по м. Ялті (друга група територій). У розрахунок включені 10 економічних показників й 11 соціальних. По економічному блоку показників у м. Ялта були присвоєні наступні ранги (серед 25 територій):

$$X_1 - 11, X_2 - 3, X_3 - 2, X_4 - 2, X_5 - 7, X_6 - 3, X_7 - 8, X_8 - 14, X_9 - 3, X_{10} - 6.$$

Сумарний коефіцієнт розвитку, отриманий в результаті підсумовування всіх зазначених розрахунків, склав 59. Середній сумарний коефіцієнт склав 6. Ранги міста по соціальному блоці виглядають наступним чином: $X_1 - 5, X_2 - 3, X_3 - 4, X_4 - 2, X_5 - 18, X_6 - 5, X_7 - 3, X_8 - 20, X_9 - 23, X_{10} -$

16, X_{11} – 23. Сумарний коефіцієнт розвитку становить 121, а в середньому СКР - 11. За рівнем соціального розвитку дане місто займає четверту сходинку серед 25 територій АРК, у тому числі по кількості лікарів на 10 тис. населення - 2 місце, по величині середньої пенсії й рівню зареєстрованого безробіття - 3, по розміру житлової площі на 1 жителя - 4. Знижує рівень благополуччя складна демографічна ситуація й захворюваність населення - 23 місце, а також досить високий рівень злочинності - 20 місце.

До третьої групи територій віднесені райони, де коефіцієнт росту по економічному блоку показників вище, ніж по соціальному. Слід зазначити, що по розглянутих територіях економічний розвиток відстає від середнереспубліканського показника, а в ранжируваному ряді територій за коефіцієнтом сумарного розвитку дані райони перебувають, у більшості випадків, серед замикаючих. Тобто, можна зробити висновок, що ці райони відносяться до неблагополучних за рівнем соціального розвитку. Так, наприклад, Красноперекопський район із середнім сумарним коефіцієнтом по соціальному блоку показників 14,45 займає в рейтингу 23 місце. Ускладнює соціальну ситуацію в районі забруднення повітря (24 місце), неолік лікарів (23 місце), висока злочинність (10 місце). Аналіз, проведений на основі складених таблиць, дозволяє зробити як загальні, так і більш конкретні висновки.

Загальний висновок: соціальне благополуччя населення не завжди адекватно розвитку економічного блоку. Це один з парадоксів нинішньої ситуації в регіонах, і стосується він, здебільшого, територій з розвинутою сферою послуг.

На прикладі розрахунків по АР Крим не встановлено залежності між рівнем життя та кількістю постійного населення. Так, міста Армянськ та Красноперекопськ з незначною чисельністю населення (30 та 26 тис., відповідно) по величині сумарного коефіцієнта розвитку соціальної сфери зайняли третю та другу позицію в ранжируваному ряді регіонів. А місто Євпаторія (120 тис. ос.) і Красногвардійський район (91 тис. ос.) посідають останні місця по величині сукупного коефіцієнта розвитку соціальної сфери території.

За результатами виконаного дослідження доцільно сформулювати наступні висновки:

- одним з найважливіших етапів при виконанні інтегральної оцінки розвитку територій повинен стати відбір та аналіз оціночних параметрів;
- визначення щільності зв'язку між відібраними показниками являється запорукою отримання достовірних результатів;
- розрахунки сумарного коефіцієнта розвитку по соціальному та економічному блоку дозволяють отримати оцінку адекватності їх впливу на розвиток територій.

Література

1. Елисеєва И.И., Костенева Т.В. Международная статистика.- Минск: Высшая школа, 1995. – 306 с.
2. Молодежен Ю.Б. Методологічні підходи до розробки системи індикаторів оцінки потенціалу та розвитку адміністративно-територіальних одиниць // Статистика України. – 2006. – №4. - С. 94-98.
3. Зубаревич Н.В. Социальное развитие регионов России: проблемы и тенденции переходного периода. Изд. 3-е. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 264 с.
4. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України в I-му півріччі 2001.- Короткий звіт.- Київ, 2001. – 46 с.
5. Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку АР Крим, областей, мм. Києва та Севастополя: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.07 №833 // Офіційний вісник України.-2007.-№46. – С. 10-16.
6. Еріна А.М., Ващаєв С.С. Статистичні аспекти визначення рейтингів // Статистика України.- 2000. – №4. – С. 74-79.
7. Скатерщикова Е. Цветков В. Интегральная оценка меры социально-экономического благополучия российских городов: новая методика и результаты ее применение // Российский экономический журнал.- 2001. – №5-6.- С. 39–45.
8. Статистический ежегодник Автономной Республики Крым за 2000 год: Стат. сб. – С.: ГУ статистики в АР Крым, 2001. – 446 с.
9. Статистический ежегодник Автономной Республики Крым за 2006 год: Стат. сб. – С.: ГУ статистики в АР Крым, 2007. –616 с.